

БЪЛГАРСКИ
ХЕЛЗИНСКИ
КОМИТЕТ

ПРОГРАМА ЗА ПРАВНА ЗАЩИТА НА БЕЖАНЦИ И МИГРАНТИ

НАШАТА ИСТОРИЯ

1994 - 2025

ул. "Узунджовска" № 1, 1000 София

02 981 3318; 02 980 2049; refunit@bghelsinki.org

1994

Сключен е **договор за партньорство с Представителството на Върховния комисар за бежанците на Организацията на обединените нации (ВКБООН)**. Оттогава БХК е не само основният, но също така дълги години и единственият правен партньор на ВКБООН в България, чиято правозащитна дейност на терен е в основата на изграждането на националната бежанска процедура и въвеждането в нея на общопризнатите правни стандарти за закрила и убежище. През 2024 г. се навършват 30 години от началото на тази дейност и партньорството с ВКБООН.

1996

През септември адвокат от бежанската програма на БХК осъществява **първото правно представителство на бежанец в административна процедура** пред Националното бюро за териториално убежище и бежанците (НБТУБ). В следващите години адвокатите на програмата утвърждават тази практика в бежанската процедура, което впоследствие води до приемането на изрична разпоредба още в първия български бежански закон, която гарантира правото на бежанците да търсят и ангажират правна помощ (чл. 44, ал. 6 от Закона за бежанците от 1999 г.)

НБТУБ постановява първите решения в националната бежанска процедура за предоставяне и отказ на статут на бежанец. Програмата изготвя и завежда **първите съдебни дела против откази на бежански статут** пред Трето отделение на тогавашния Върховен съд.

1997

Сформирана е **правната мрежа за бежанци** от 5 асоциирани адвокати от гр. София и гр. Нова Загора, на които БХК възлага предоставянето на правна помощ и представителство на бежанци за регистрацията им като търсещи убежище, при провеждането на интервю в бежанската процедура и за достъп до съд чрез обжалване на отказите за предоставяне на статут. През годините броят на асоциираните адвокати варира от 8 до 28 членове на мрежата в зависимост от бежанските кризи и наличното финансиране.

Възстановеният Върховен административен съд издава **първите отменителни съдебни решения** по жалби на БХК против отказ да се предостави статут на бежанец (Решение №495 от 11 декември 1997г. по адм. д. №314/1997 и Решение №510 от 22 декември 1997г. по адм. д. №277/1997 на Петчленен състав на Върховния административен съд). Оттогава насетне БХК води десетки хиляди съдебни дела пред националните и европейски съдилища чрез които установява преобладаващото мнозинство от действащите правни стандарти и процесуални гаранции в националната бежанска процедура в защита правата на търсещите убежище.

1998

На 21 май БХК сключва **първото институционално споразумение с Националното бюро за териториално убежище и бежанците** за сътрудничество по прилагането Женевската конвенция за статута на бежанците от 1951 г. и Нюйоркският протокол от 1967 г. и въвеждането на приетите международни правни стандарти в полза на бежанците и търсещите убежище в България. По силата на споразумението БХК получава достъп за наблюдение на провежданите с търсещите убежище интервюта, до личните им досиета и до граничните зони и местата за задържане на чужденци с цел оказване на адвокатска защита.

БХК осъществява **първото наблюдение в 24-часовия полицейски арест в ГКПП „Капитан Андреево“ на българо-турската граница**, както и първото посещение и наблюдение в Дома за временно настаняване на пълнолетни чужденци (ДВНПЛ) в кв. „Дружба“ в София, където предоставя безплатни правни консултации и съдействие за достъп до бежанска процедура.

БХК участва като лектор в **първото обучение по бежанско право на съдии от Върховния административен съд**, организирано от Представителството на ВКБООН в България.

1999

БХК заедно с НБТУБ изработва **първият национален Закон за бежанците**, приет и в сила от 1 август 1999 г. (ДВ, бр. 53/1999), който наред с другото създава Агенцията за бежанците като единен национален орган в областта на убежището.

Започва **регулярното наблюдение на граничния арест** към ГКПП „Капитан Андреево“ на българо-турската граница и на транзитната зона за международни полети на летището към ГКПП „Аерогаза София“.

БХК съвместно с ВКБООН организира **първата клиника по бежанско право** към Юридическия факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, в която вземат участие 11 студенти от втори и трети курс специалност „Право“.

Заведено е **делото Ал-Нашиф (жалба №50963/99)** пред Европейския съд по правата на човека, по което Съдът постановява осъдително решение на 20 юни 2002 г.

2000

Започва *регулярното наблюдение на центрoвете за задържане на незаконно пребиваващи* пълнолетни (ДВНПЛ - Дружба) и малолетни и непълнолетни чужденци (ДВНМНЛ - Клокотница) в гр. София.

2001

БХК заедно с ВКБООН участва в шестмесечния процес по списването и подготовката на *настоящия Закон за убежището и бежанците*, приет на 31 май 2002 г. и влязъл в сила на 1 декември 2002г. (ДВ, бр.54/2002).

2003

Подписано е ново *институционално споразумение с Държавната агенция за бежанците*, която с влизането в сила на новия Закон за убежището и бежанците (ЗУБ) заменя създадената със закона от 1999г. Агенция за бежанците.

2004

Започва *наблюдение на временния център за задържане на заловени на границата чужденци* в гр. Любимец към Националната служба „Гранична полиция“ на Министерството на вътрешните работи (НСГП-МВР). В резултат на тази дейност на 15 декември същата година е подписано двустранно *споразумение за наблюдение на границата* с НСГП-МВР.

2005

Спечелено е **първото национално дело против продължителното задържане** на чужденец (Решение от 16 май 2005 г. по адм. д. №3387/2004 на Софийски градски съд, Административно отделение, III „б“ състав, дело Джалти) на основание чл. 5 от ЕКПЧОС. Въз основа на това първо решение, потвърдено от Върховния административен съд, програмата прокарва още преди измененията в ЗЧРБ правото да се подаде жалба против вече влязла в сила заповед за задържане, ако задържането е било приложено за необосновано продължителен срок от време.

2006

Започва **регулярно наблюдение на СДВНЧ Бусманци**, открит през тази година от Дирекция „Миграция“ на МВР като център за задържане на незаконно пребиваващи чужденци, с който е заменен съществуващия дотогава център в ДВНПЛ - Дружба.

БХК участва в работната група на Държавната агенция за бежанците, която подготвя **измененията в националния закон за транспониране на директивите на Европейския съюз в областта на убежището** по повод предстоящото приемане на България в общността на 1 януари 2007 г.

След влизането в сила на Закона за правната помощ (ДВ, бр.79/2005) на 1 януари 2006г. БХК предприема масова кампания и **налага практиката по предоставяне на правна помощ от съдилищата на търсещите закрила с първа молба**, обжалвали постановления по нея отказ за предоставяне на статут.

2007

Подписано е двустранно **институционално споразумение с Дирекция „Миграция“ на МВР за наблюдение на центровете за задържане на чужденци** (СДВНЧ) с дирекция „Миграция“ с цел осигуряване на наблюдение, правни консултации и помощ за достъп до бежанска процедура.

2008

Заведено е *делото М. и други* (жалба №41416/08) пред Европейския съд по правата на човека, по което Съдът постановява осъдително решение на 26 юли 2011 г.

2009

Проведена първата *трансгранична среща* между БХК, Сдружението на гръцките адвокати по правата на човека и Турското хелзинкско гражданско сдружение за установяване на общ механизъм по наблюдение на границата и достъпа до процедура на търсещите убежище.

2010

Двустранното споразумение за наблюдение на границата е заменено от подписаното нов *Тристранен меморандум за наблюдение на границата и достъп до територия* между БХК, Главната дирекция „Гранична полиция“ на МВР и Представителството на ВКБООН.

2011

Започва *регулярното наблюдение на втория център за задържане на чужденци в гр. Любимец* към Дирекция „Миграция“ на Министерството на вътрешните работи.

Публикуван е първият *Годишен доклад за наблюдение на границата и достъпа до територия*, изготвен с участието на ВКБООН и ГДГП-МВР.

2012

Публикуван е първият *Годишен доклад за наблюдение на производството за международна закрила*, провеждано от Държавната агенция за бежанците. Оттогава насетне докладът се налага като ключов национален инструмент по застъпничество и подобряване на правните стандарти на бежанската процедура в България.

2013

По предложение на програмата като участник в работна група към Дирекция „Правно-нормативна дейност“ на МВР е въведена *забрана за административно задържане на непридружените деца* в чл. 44, ал. 9 от Закона за чужденците в Република България (изм. ДВ, бр. 23 /2013).

2015

След иницирано от програмата разследване на забавеното препращане до Държавната агенция за бежанците на молбите за закрила, подадени в центровете за задържане на МВР, е издадена Заповед №5364з-5685 от 11 декември 2015 г. на Дирекция „Миграция“, с която е разпоредено *препращане от СДВНЧ до ДАБ на молбите за международна закрила в срок от 6 работни дни*.

2016

Сключен е *договор за партньорство с Представителството на Детския фонд на ООН (УНИЦЕФ)* по застъпничество за правата на непридружените деца бежанци и мигранти. Същата година по искане на Министерството на правосъдието програмата разработва *проект за изменение и допълнение на Семейния кодекс* относно настойничеството и попечителството на непридружените деца чужденци. Макар да не е поставен за разглеждане пред парламента през тази година, по-късно през 2023г. законопроектът е внесен отново от група народни представители и приет с изменения на чл. 153, ал. 2 и чл. 156, ал. 2 СК (ДВ, бр. 106/2023).

По преюдициално запитване е образувано *дело С-585/16 (Алхето) на Съда на Европейския съюз* и постановено тълкувателно решение на 25 юли 2018г. по член 12, параграф 1 от Директива 2011/95/ЕС (Квалификационна директива).

2017

В рамките на проект, финансиран от Европейската програма за миграция и интеграция (ЕРИМ) на Мрежата на европейските фондации (NEF) е подготвен и популяризиран проект за въвеждане на законодателни мерки по **алтернативи на административното задържане на чужденци**. Предложението е възприето от МВР, резултат на което предложените алтернативни мерки са изрично уредени в чл. 44, ал. 5 на Закона за чужденците в Република България (ЗЧРБ).

Сключен е тристранен **меморандум за сътрудничество между БХК, ВКБООН и Националното бюро за правна помощ** (НБПП) относно осигуряването на правната помощ в производствата по международна закрила и повишаване качеството на правното представителство.

Създаден е специализираният уебсайт **asylum.bg**, който предоставя достоверна и качествена информация на езиците, говорими от основните бежански общности, относно техните правата и приложимите национални процедури, в това число и с аудио версия за неграмотните ползватели.

2018

Заведено е **делото М.А. и други** (жалба №5115/18) пред Европейския съд по правата на човека, по което Съдът постановява осъдително решение на 20 февруари 2020 г.

По преюдициално запитване е образувано **дело С-56/18 (Фатхи) на Съда на Европейския съюз** и постановено тълкувателно решение на 25 юли 2018г. по член 3, параграф 1 от Регламент № 604/2013 (Регламент Дъблин III).

2019

По покана от Дирекция „Правно-номативна“ на Министерството на вътрешните работи програмата подготвя проект на разпоредби за **регуларизация на пребиваването на непридружените деца** с окончателен отказ за предоставяне на убежище и закрила в България, които са изрично въведени в чл.28а от Закона за чужденците в Република България (ДВ, бр. 34/2019) и чл. 63л от Правилника за неговото приложение (ДВ, бр. 93/2019).

2020

По проект и предложение на програмата е направена основна реформа на режима за правно **представителство на непридружените деца, търсеци или получили международна закрила**, като същото е възложено на адвокати от Националния регистър за правна помощ с изменения на чл.25 от Закона за убежището и бежанците (ДВ, бр. 89/2020).

2021

Подписан е допълнителен **анекс за наблюдение на производствата по реадмисия** към сключения Трестранен меморандум за наблюдение на границата и достъп до територия между БХК, Главната дирекция „Гранична полиция“ на МВР и Представителството на ВКБООН.

2022

Организирана е **гореща телефонна линия** за бежанците от войната в Украйна, която по-късно същата година е реорганизирана за всички бежанци в България.

БХК участва в работната група по измененията за Закона за правната помощ, където предлага **разширяване на обхвата на правната помощ по отношение на всички търсеци или получили международна или временна закрила**, което е прието и въведено в чл. 22, т. 8 от този закон (ДВ, бр. 102/2022).

Подписано е ново **институционално споразумение с Държавната агенция за бежанците**, което прецизира съвместните дейности за наблюдаване и подобряване на производството за международна закрила.

Програмата подпомага Държавната агенция за бежанците в разработването на специални **правила за настаняване на непридружени деца, търсеци или получили международна закрила** в услуги за резидентна грижа.

2023

Програмата предлага и участва в разработването на **Инструкция за реда и условията за оценка на възраст**, приета в края на годината съвместно от Държавната агенция за бежанците и Държавната агенция по закрила на детето и която въвежда задължителен мултидисциплинарен подход при оценката на възраст за целите на производството за международна закрила.

2024

Предложеното от БХК през 2022г. въвеждане на **служебни адреси на бежанците с предоставена международна закрила** е въведено две години по-късно с изменение на чл. 93, ал. 6 от Закона за гражданската регистрация (ДВ, бр.85/2024), прекратявайки дългогодишната практика на злоупотреби и корупция в процеса на издаване на бежанските документи за самоличност.

2025

Разработения през 2022г. проект на **Програма за хуманитарна подкрепа и интеграция на разселените лица от Украйна с предоставена временна закрила** е приет от правителството (РМС №278/02.05.2025г.), макар и с редица допълнителни ограничения по първоначално предложените от БХК социални права и интеграционни мерки.